KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian z różnic społecznych

Grupa A

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **B**

3. (3 pkt) **1. P; 2. F; 3. F** — po 1 pkt za zdanie

4. (2 pkt) **1. F; 2. P** — po 1 pkt za zdanie

5. (4 pkt) **1–D, 2–B, 3–C, 4–A** — po 1 pkt za parę

6. (1 pkt) **(1) wykluczenia społecznego**

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Marginalizacja społeczna to proces stopniowego wypychania jednostek lub grup poza główny nurt życia społecznego, ekonomicznego i kulturalnego, ograniczający ich realne uczestnictwo w podstawowych sferach życia zbiorowego, takich jak rynek pracy, edukacja czy życie publiczne. Szczególnie narażoną na marginalizację grupą są osoby długotrwale bezrobotne, które w miarę wydłużania się okresu bez pracy tracą kontakty zawodowe, kompetencje i motywację, co dodatkowo utrudnia im powrót na rynek pracy.
Punktacja: 1 pkt – poprawne wyjaśnienie (proces stopniowego wypychania jednostek lub grup poza główny nurt życia społecznego, ekonomicznego i kulturalnego). 1 pkt – trafny przykład grupy (np. osoby długotrwale bezrobotne, osoby bezdomne). Maks. 2 pkt.

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Kapitał kulturowy: zasób wiedzy, umiejętności, nawyków i gustów wyniesionych z domu rodzinnego. Przykład: dziecko z rodziny inteligenckiej (książki, muzea, rozmowy) ma lepsze wyniki w szkole i łatwiej dostaje się na studia niż dziecko z rodziny o niskim kapitale kulturowym.
Punktacja: Definicja (1 pkt), przykład (1 pkt).

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: HDI (Human Development Index, UNDP) łączy trzy komponenty: długość życia w zdrowiu (oczekiwana długość życia), dostęp do edukacji (lata nauki) i standard życia (PKB per capita na zasadzie parytetu). Od PKB różni się: 1) uwzględnia niematerialne wymiary dobrobytu (zdrowie, wiedza); 2) nie jest podatny wyłącznie na wzrost gospodarczy — kraj może mieć wysoki PKB, ale niskie wskaźniki zdrowotne i edukacyjne (np. kraje naftowe z małym dostępem do edukacji dla kobiet).
Punktacja: Kryterium 1 (1 pkt): HDI łączy trzy wymiary — dochód (PKB per capita), zdrowie (oczekiwana długość życia) i edukację (lata nauki). Kryterium 2 (1 pkt): pierwsza różnica — HDI uwzględnia pozaekonomiczne aspekty dobrobytu (zdrowie, edukację), PKB mierzy tylko wartość produkcji. Kryterium 3 (1 pkt): druga różnica — HDI jest bardziej odporny na wypaczenia wynikające z nierówności rozkładu dochodów, choć nie eliminuje ich całkowicie.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Dyskryminacja to gorsze traktowanie osoby ze względu na jej cechy, takie jak płeć, wiek, narodowość czy niepełnosprawność. Państwo przeciwdziała jej przez zakaz dyskryminacji zapisany w Kodeksie pracy oraz przez kontrole Państwowej Inspekcji Pracy.
Punktacja: Wyjaśnienie pojęcia (nierówne traktowanie osób ze względu na cechy takie jak płeć, wiek, pochodzenie, niepełnosprawność) – 1 pkt; dwa poprawne przykłady po 1 pkt (np. zakaz dyskryminacji w Kodeksie pracy, nadzór Państwowej Inspekcji Pracy, ustawa o równym traktowaniu, Rzecznik Praw Obywatelskich). Maksymalnie 3 pkt.

Grupa B

1. (1 pkt) **B**

2. (1 pkt) **C**

3. (3 pkt) **1. F; 2. F; 3. P** — po 1 pkt za zdanie

4. (2 pkt) **1. F; 2. P** — po 1 pkt za zdanie

5. (4 pkt) **1–B, 2–C, 3–A, 4–D** — po 1 pkt za parę

6. (1 pkt) **(1) merytokracji**

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Dziedziczenie ubóstwa (cykl ubóstwa) polega na tym, że dzieci wychowujące się w rodzinach dotkniętych ubóstwem mają, ze względu na ograniczony dostęp do dobrej edukacji, opieki zdrowotnej i kapitału społecznego, statystycznie większe prawdopodobieństwo pozostania w ubóstwie w dorosłym życiu niż dzieci z rodzin zamożniejszych. Zjawisko to może ograniczać zapewnienie powszechnego, bezpłatnego dostępu do edukacji wysokiej jakości oraz systemów stypendialnych wspierających zdolną młodzież z uboższych rodzin.
Punktacja: 1 pkt – poprawne wyjaśnienie (dzieci wychowujące się w ubogich rodzinach mają, ze względu na ograniczony dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i kapitału społecznego, większe prawdopodobieństwo pozostania w ubóstwie w dorosłym życiu). 1 pkt – trafny czynnik ograniczający (np. dostęp do bezpłatnej, dobrej jakości edukacji, stypendia, wsparcie socjalne). Maks. 2 pkt.

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Wykluczenie społeczne — proces marginalizacji jednostek/grup, polegający na ograniczeniu dostępu do zasobów, instytucji i uczestnictwa w życiu społecznym. Grupy: 1) osoby bezdomne, 2) osoby niepełnosprawne, 3) długotrwale bezrobotni, 4) osoby starsze samotne.
Punktacja: Definicja (1 pkt), 2 przykłady (1 pkt).

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Klasa społeczna to kategoria opisująca pozycję jednostki przede wszystkim ze względu na czynniki ekonomiczne – stosunek do środków produkcji, dochód czy majątek; w ujęciu marksistowskim klasy pozostają w konflikcie interesów (np. klasa robotnicza i klasa posiadaczy). Warstwa społeczna to pojęcie szersze, uwzględniające oprócz dochodu również prestiż społeczny, poziom wykształcenia i styl życia, bez konieczności zakładania konfliktu interesów między grupami. Innymi słowy, podział na klasy akcentuje różnice ekonomiczne i władzę, a podział na warstwy – zróżnicowanie statusu i sposobu życia.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Dziedziczenie statusu społecznego polega na tym, że pozycja społeczna rodziców (ich wykształcenie, majątek, prestiż zawodowy) w znacznym stopniu determinuje pozycję, jaką osiągną ich dzieci, co ogranicza mobilność społeczną i utrwala nierówności między pokoleniami. Czynnikiem, który może osłabiać to zjawisko, jest powszechny i bezpłatny dostęp do edukacji na wysokim poziomie — dzięki niemu dzieci z rodzin o niższym statusie mają realną szansę zdobycia wykształcenia i awansu społecznego niezależnie od pochodzenia.
Punktacja: 1 pkt za poprawne wyjaśnienie dziedziczenia statusu (przekazywanie pozycji społecznej, majątku, wykształcenia z pokolenia na pokolenie, ograniczające mobilność społeczną). 1 pkt za wskazanie mechanizmu, dzięki któremu status jest przekazywany (np. kapitał kulturowy, sieć kontaktów, majątek). 1 pkt za trafny przykład czynnika ograniczającego dziedziczenie statusu (np. powszechny, bezpłatny dostęp do edukacji, system stypendialny). 3 pkt.

Skala ocen (orientacyjna, 22 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	20–22 pkt
dobry (4)	17–19 pkt
dostateczny (3)	11–16 pkt
dopuszczający (2)	7–10 pkt
niedostateczny (1)	0–6 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/wos/roznice-spoleczne**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.